

ÁLLOMÁSOK.

Írta: SCHWIMMER RÓZSA.

Annak a hosszú országútnak a mentén, amelyen a nők választójogáért küzdők hazánkban 1903 óta haladnak az út végén intő cél felé, sok érdekes állomásnál tértek be. Többnyire szíves vendégszeretettel fogadták az egy-egy állomáson a további haladáshoz szükséges erőt keresőket, de jutott nekik rideg kirekesztésből is több, mint amennyi a magyar vendégszeretet fogalmával összefér. Arad, Pécs és Hódmezővásárhely, a minap kitapasztalt három stáció sok új, bár semmiképpen sem meglepő tanulságot szolgáltatott küzdelmünk természetrajzához.

Arad, ahol egy buzgón dolgozó segédcsapat támogatta a központi kiküldötteket még teljesen Bánffy jegyében állt. Az elnök felsőbb parancsa – mert hiszen a

férfiak mindig mások befolyásától függetlenül politizálnak – egyszerűen eltiltotta a nőktől a szót.

Érdekes politikai incidensre adott okot az elnöknek az az alaptalan kifogása, hogy csakis a rendőrségnél előre bejelentett szónokoknak adhatja meg a szót. A gyűlés számos előre be nem jelentett szónoka között ugyanis Pop Cs* István is beszélt a románok nevében, amit Justh politikai ellenfelei az ő agitációja ellen fordítottak. Justhék azzal védekeztek, hogy a románok képviselője előzetes megállapodás nélkül spontán jelentkezett szóhoz. Erre azonban joggal kérdezték tőle: „Hát miért nem tagadták meg tőle a szót, mint az „előre be nem jelentett” feminista szónoktól? Vagy ha neki előzetes bejelentés nélkül megadták a szót, mért nem adták meg a feminista jelentkezőnek is?”

Az aradi gyűlésen felelevenedett az a jelszó, ami a Társadalomtudományi Társaság és a Feministák Egyesülete kiküldötteinek 1905 szeptemberében tartott értekezletén született. A feministák ugyanis akkor – az általános választójogi liga megalakítása előtt – azt kívánták, hogy a liga követelésébe kapcsolja bele a nők választójogát is.

„Azt nem lehet”, jelentette ki akkor Jászi Oszkár, Farkas Pál és a T. T. többi megbízottja. „Hiszen az egész akció komolyságát veszélyeztetnők, ha ilyen utópisztikus követeléssel keverjük össze. Mi komoly dolgot akarunk, reálpolitikát csinálunk.”

Aradon megint bebizonyult, hogy Magyarország legkonzervatívabb rétegeihez méltóan konzervatívek a Jászi Oszkárok, akik sokat tanulnak, sokat tudnak, bizonyára sokban fejlődnek is, csak egyetlen egy dolgot nem tanulnak meg, egyetlen nem akarnak tudni, egyben nem fejlődnek. A mi konzervatívjaink megálltak ott, ahol a többi – azóta kivetett – babonával együtt arra is tanították őket, hogy nők ügye nem komoly ügy, és ezt a dogmává sűrített babonájukat a vérbeli konzervatívekkel versenyt ápolják. Mintha 1905. és 1911. közt a nők választójogi küzdelmének egyetlen hulláma sem csapódott volna az ő elutasításuk bástyájához, mintha ebben a hat évben nem mutatta volna meg a kultúr világ számos nemzete, hogy

a nők jogai a legaktuálisabb politikai kérdések körébe tartoznak, mintha e hat év nem fejlesztette volna a nő választójogának szükségességét égetővé. Aradon ugyanazt a kört képviselő uraktól hallottuk újból: „Ez komoly dolog! Itt nők nem beszélhetnek! Ez nem vice! Majd száz év múlva! Itt reálpolitikát csinálunk!”

Bizonyos, hogy ezek a Rip van Wínklék nagyon dörzsölik majd a szemüket, ha egyszerre csak a nők kész választójoga előtt fognak állni.

Pécsett, miután Justh Gyula határozottan rosszalta az aradi szömegtagadást, megadták ugyan a szót, de – amire tudunkkal Magyarországon még nem volt eset – néhány felbujtatott ember akkora lármát csapott, hogy általános zavargás támadt a lármázok és a szónokot meghallgatni kívánók közt. „A szónok támad bennünket”, ezzel védekeztek utólag a garázdálkodók» Ezzel szemben le kell szegeznünk, hogy nemcsak hogy nem támadt, hanem magán a szónokon kívül senki sem tudhatja, szándékozott-e támadni, mert hiszen a mondat közepén vágják el a szavát. A „támadó” mondatembrió pedig ez volt: „Justh Gyula azt mondja, hogy az osztályuralom és a kiváltságok ellen vezet a harcot, – – – –” Micsoda finom érzékenység e szavakból támadás recsegését hallani! Mint már Aradon, Pécsett is megtette a nők elleni brutalitás a maga hatását; táborunkba hajtott ügyünknek sok olyan langyos hívét, akinek a közömbösségét ezek az esetek forralták fel úgy, hogy felismerték a bajtársi közreműködés kötelességét.

Az aradi és a pécsi eset végre a gyűlések rendezőit is megtanította arra, hogy éppen a nők elleni erőszakoskodás rontja meg a gyűlések komolyságát és méltóságát. Hódmezővásárhelyen már le is vonták ennek a tanulságát. Itt már Justh Gyula maga is beszélt a nő választójogáról és Nagy György intézkedésére nyugodtan megadták a szót úgy a feministák küldöttének, mint a hódmezővásárhelyi szocialisták szónokának, Csorba Máriának. Mint mindenkor és mindenhol, ahol nem zavarták mesterségesen a rendet, itt is a legjobb hangulatban hallgatták a nőket és helyeselték követeléseiket.

A hódmezővásárhelyi gyűlésnek egyik főérdekessége volt Justh Gyulának a nők választójogáról tett nyilatkozata.

A Magyarország tudósításából álljon itt Justh beszédének erre vonatkozó részlete:

„Miután mi az általános szavazati jog hívei vagyunk, engedjék meg, hogy megemlékezzem arról, hogy tulajdonképpen miért nem, propagáljuk mi most a női szavazati jog kérdését is. Én a magam részéről kijelentem annak idején és kijelentem ma is, hogy feltétlenül amellelt vagyok, hogy a nők szavazati jogot kapjanak. Nem akarok most ennek a kérdésnek fejtegetésébe bővebben belebocsátkozni. Csak egyre kérem azokat, akik ma szükségesnek látják, hogy előtérbe tolják a női szavazati jog kérdését. Gondolják meg azt, hogy ez a parlament osztályparlament, amely nem fog a nőknek szavazati jogot adni, mert hiszen még a férfiaknak sem akar adni. Gondolják meg azok, akik mostan türelmetlenkednek, – ez nem akar kisebbités lenni; az Ő mozgalmuk teljesen jogos és teljes elismeréssel viseltetem azok iránt, akik ezen mozgalom élén állnak, mert hiszen az ő szívósságuk tiszteletet parancsol, – de gondolják meg jól, hogy ma, amikor annyira forszírozzák ezt a kérdést, osztályparlament, egy olyan parlament van, amely még a férfiaknak sem akar szavazati jogot adni. Gondolják meg jól, hogy nem-

kockáztatják a női szavazati jogot, amikor a döntést ebben a kérdésben erre a parlamentre akarják bízni. (Általános tetszés és helyeslés.)

Mi úgy gondolkozunk, hogy ehelyett az osztályuralom helyett be kell hoznunk a népparlamentet és ez igenis, majd továbbhaladva meg fogja adni a szavazati jogot a nőknek is. (Általános helyeslés.) Nézetem szerint tehát azok, akik ma forszírozzák a kérdés előtérbe nyomulását, öntudatlanul bár, de tényleg a női szavazati jog ellen dolgoznak. Hiszen láthatják, hogy micsoda óriási nehézségekkel kell megküzdenünk, akkor, amikor a férfiak számára követeljük az általános, egyenlő és titkos szavazati jogot. Hiszen más államokban is volt küzdelem, de nem kellett ily óriási küzdelmet kifejteni a népjogokért, aminőt itt tapasztalunk. Én a magam részéről nem is tartom nagy ugrásnak a nők szavazati jogát, de azok számára, akik előtérbe tolják a kérdést, hogy a két szavazati jog együttesen oldassék meg, – mondom – anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznám, hogy nem akarom komplikálni a kérdést, mert akkor még több ellenségünk lesz, mint most van. (Hosszantartó általános helyeslés.) Be kell várnunk nyugodtan a mostani mozgalmunk eredményét és legyenek meggyőződve, hogy a népparlamentnek első dolga lesz, hogy a nőknek is szavazati jogot adjon. (Hosszas helyeslés és éljenzés.)”

Justh Gyula feltétlenül hiszi, amit mond, de ez, sajnos, csak azt bizonyítja, hogy ő sem ismeri a nő választójogának történetét. A maga egyenes, becsületes eljárása szerint itéli meg az összesség szándékát és azért nem látja, hogy ott, ahol a nők választójogának egyidejű megadása nélkül csinálják meg a férfiak általános választójogát, a nő szempontjából a „legosztályabb” parlamenttől függ jogainak megadása. Az a férfiszempontból népparlament, a nőszempontból osztályparlament soha, de soha és sehol sem csinálta meg rögtön, de nem csinálta meg az idők folyamán sem a nők választójogát.

Franciaországban 1848 óta, a Németbirodalomban 1869 óta, Ausztriában 1907 óta, Görögországban, Bulgáriában, a Svájcban évtizedek óta, Belgiumban, Spanyolországban is régen megvan a férfiak általános választójoga s egyetlen egy országban sem történt a férfiak részétől komoly lépés a nők választójoga érdekében. Sőt az országok legtöbbszörében a férfiak általános választójogának formailag is nagyobb demokratizálására törekuszenek (Franciaország és Svájc – ahol minden 20 éves fiú nemcsak választó, hanem népszavazás útján törvényszentesítő is – a proporcionális választójogi rendszer behozatalát tárgyalja, Belgiumban az általános de plurális választójogot egyenlőre akarják javítani), de a nők választójogáról, pedig erős nőmozgalom követeli, tudni sem akarnak. Ezért nem nyugtathatja meg a nők választójogáért küzdőket Justh Gyula bizalma és azért nem fogadhatják el jóhiszemű, de ha megfogadnák: veszedelmes tanácsát. Vagy megkapjuk a választójogunkat a férfiakkal egyszerre, vagy belátható időre befellegzett a követelésünknek I

Ha összevetjük a legutolsó három állomás tanulságát, haladást láthatunk ugyan a gyűlések rendezőinek magatartásában – Arad: szömegtagadás, Pécs: szömegadás, de a szónok mesterséges elhallgatatása, Hódmezővásárhely: szömegadás és a szónok háborítatlan meghallgatása, – de észre kell vennünk, hogy bár legutóbb már a gyűlés hivatalos szónoka is kitért a nők választójogára, még mindig sok rendbehozni valónk marad. A feminista szónok Hódmezővásárhelyen pl. a határozati javaslatához a

nőkre vonatkozó pótlást ajánlott, de ezt szavazás alá sem bocsajtották.

„Kérem nagy volt a veszedelem, mondták jókedvűen, a gyűlés elfogadta volna!”. Ez az! Kétségtelen, hogy a gyűlés elfogadta volna, ha megengedik, hogy szavazzon. No de lesz még gyűlés, amelyen a rendezők tovább haladhatnak az egyenlő elbánás felé vívó úton.

Mi asszonyok pedig újból és újból eszünkbe vés-hetjük, hogy történelmi időket élünk, amelyek mindannyiunk legodaadóbb, kitartó, áldozatkész munkáját igénylik. Ha mindegyikünk tovább is megteszi a kötelességét: munkával és pénzzel támogatja agitációnkat, nyugodtan haladhatunk állomásról állomásra a biztos siker felé.
